

מכללת הרצוג-גוש עציון

ימי עיון בתנ"ך

קייץ תש"ע

1

ד"ר יעל ציגלר

מבנה ומשמעות בספר שמות

סי 187 79 איתן שיתוף

מבנה ומשמעות בספר שמות

המבנה של ספר שמות.

א. פרקים א-טו: יציאת מצרים

[טו-יח:]

ב. פרקים יט-כד: מתן תורה

ג. פרקים כה-מ: בניית המשכן (וחטא העגל)

1) רמב"ן: הקדמה לספר שמות:

ונתיחד ספר ואלא שמות בענין הגלות הראשון הנגזר בפירוש ובגאולה ממנו... והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו. וכשיצאו ממצרים אף על פי שיצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים, כי היו בארץ לא להם נבוכים במדבר, וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקדוש ברוך הוא והשרה שכינתו ביניהם אז שבו אל מעלת אבותם, שהיה סוד אלוה עלי אהליהם, והם הם המרכבה (ב"ר מז ו), ואז נחשבו גאולים. ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן ובהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד (להלן מ לה):

2) נצי"ב, העמק דבר, הקדמה לספר שמות:

תכלית העולם בכלל, הוא שיהיה אומה אחת חלק ה' עמו, וזה לא נשלם עד שיצאו ישראל ממצרים ובאו לתכליתם שיהיו לצורה אחרת במה שקיבלו עליהם עול תורה ומצוות.

3) זבחים קטז.

דאיתמר בני ר' חייא ור' יהושע בן לוי חד אמר יתרו קודם מתן תורה היה וחד אמר יתרו אחר מתן תורה היה... כתנאי וישמע יתרו כהן מדין מה שמועה שמע ובא ונתגייר ר' יהושע אומר מלחמת עמלק שמע שהרי כתיב בצדו ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב ר"א המודעי אומר מתן תורה שמע [ובא]..

4) אבן עזרא יח:א

וישמע יתרו. הזכיר למעלה דבר עמלק כי לרפידיים בא. והיתה ראויה פרשת בחדש השלישי להיותה כתובה אחר דבר עמלק. כי שם כתוב ויסעו מרפידיים ויבאו מדבר סיני. אם כן למה נכנס דברי יתרו בין שתי הפרשיות. והגאון אמר כי יתרו בא אל מדבר סיני לפני מתן תורה. ולפי דעתי שלא בא רק בשנה השנית אחר שהוקם המשכן. כי כתוב בפרשה עולה וזבחים לא-להים. ולא הזכיר שבנה מזבח חדש. ועוד כתיב והודעתי את חקי הא-להים ואת תורותיו. והנה זה אחר מתן תורה והעד הנאמן על דברי. כי כן כתוב אל המדבר אשר הוא חונה שם הר האלהים.... והנה דברי משה יוכיחו שאמר בפרשת אלה הדברים. ה' א-להינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת בהר הזה פנו וסעו לכם הנה זה הזמן היה קרוב למסעם. והוא אמר ואומר אליכם בעת ההוא לאמר לא אוכל לבדי שאת אתכם... זאת היתה עצת יתרו שנתן לו ממחרת בואו למדבר סיני....

ועתה אפשר למה נכנסה פרשת יתרו במקום הזה. בעבור שהזכיר למעלה הרעה שעשה עמלק לישראל הזכיר כנגדו הטובה שעשה יתרו לישראל ונתן להם עצה טובה ונכונה למשה ולישראל. ומשה אמר לו והיית לנו לעינים והטעם שהאיר עיניהם. ושאל אמר ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל. ובעבור שכתוב למעלה מלחמה ליי

בעמלק. שישראל חייבים להלחם בו כאשר יניח השם להם. הזכיר דבר יתרו כי הם היו עם גוי עמלק שיזכירו ישראל חסד אביהם ולא יגעו בזרעו.

5) טבלת השוואה בין סיפור עמלק לבין סיפור יתרו:

יתרו (שמות יח):	עמלק (שמות יז:ח-טז):
ויבא יתרו... לשלום	ויבא עמלק וילחם
ויבחר משה אנשי חיל	בחר לנו אנשים
ויצא משה... לשלום	וצא הלחם
ויהי ממחרת	מחר
וכל העם נצב עליך	אנכי נצב
כי כבד ממך הדבר	וידי משה כבדים
וישב משה	וישב עליה
מן הבקר עד הערב	עד בא השמש
וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום	מלחמה לה' בעמלק מדר דר

6) רד"ק שופטים פרק א
ופרשת וישמע יתרו שלא במקומה נכתבה לחבר דבר יתרו עם דבר עמלק כי עמלק הרע לישראל **בצאתם מצרים** והצר להם לפיכך שמר לו הקב"ה הדבר עד סוף כל הדורות כמו שכתוב מלחמה לה' בעמלק מדור דור ויתרו הטיב לישראל ושמת בטובתם והטיב להם בעצתו ושמר לו הקב"ה הטובה עד סוף כל הדורות כי הנה אומר שישבו עם בני יהודה ונתנו להם מקום לשבת בארצם.

7) שמות רבה טו:
וכי לא היה הקדוש ברוך הוא יכול להציל ישראל מיד מצרים במכה ראשונה אלא לקיים מה שנאמר (איוב יב, כג) משגיא לגוים ויאבדם וכתוב (שם שם, כד) מסיר לב ראשי עם הארץ ומהו כן שאמר ה' הצדיק.

8) מדרש הגדול שמות
והייתי לכם לאלקים: על מנת כן אני מוציא אתכם ממצרים על מנת שתקבלו עליכם את עול מלכותי ותקדשו את שמי ברבים.

9) רמב"ן שמות ו:
ולקחתי אתכם לי לעם. בבואכם אל הר סיני ותקבלו התורה, כי שם נאמר (יט:ה) והייתם לי סגולה:

10) אבן עזרא שמות ו:
ולקחתי אתכם לי לעם כאשר תקבלו את התורה על הר סיני.